

ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM
Erasmus School of Economics
Department of Economics

2015

Basisinkomen met vlaktaks Een toekomst met gratis geld

Begeleider: Dhr J. van Sinderen

Naam: Mark Littooi

Studentnummer: 367666

E-mail: marklittooi@gmail.com

Aantal woorden: 10.544

Abstract

In deze paper is onderzoek gedaan naar de effecten van een basisinkomen met vlaktaks op de Nederlandse economie en samenleving. In het onderzoek is beschikbare literatuur omtrent het basisinkomen en de vlaktaks geanalyseerd. Resultaten en conclusies uit experimenten en simulaties met het basisinkomen in het buitenland zijn samengevat en toegepast op de Nederlandse economie en samenleving.

Het basisinkomen kan positieve effecten hebben op Nederland. Zo kan het arbeidsaanbod toenemen, de armoedeval bestreden worden, de gezondheid bevorderen en de belastingmoraal verbeteren. Er zijn echter ook indicatoren waarop het basisinkomen geen of een negatief effect heeft.

Een vlaktaks is een onbevredigende manier van financiering van het basisinkomen. Er zal een vlaktaks met een hoog tarief nodig zijn om het basisinkomen te financieren. Dit heeft desastreuze gevolgen voor onder andere de prikkel tot werken.

Er is ook een beleidsstuk toegevoegd hoe de sociale zekerheid in Nederland er in de toekomst uit kan zien.

Inhoudsopgave

Inleiding	p. 3
Theoretisch Kader	p. 6
Data	p. 11
Methodologie	p. 14
Resultaten	p. 16
Conclusie	p. 23
Beleidsstuk	p. 26
Bibliografie	p. 28
Appendix	p. 31

Inleiding

De financiële crisis heeft het economisch bewustzijn in Nederland veranderd. De economische elite wordt ter verantwoording geroepen en de 'gewone' Nederlander is zich meer gaan verdiepen en bemoeien met de economie. Dit heeft een levendig maatschappelijk debat doen oplaaien waarbij critici stellen dat de crisis de uitwassen van het kapitalisme heeft blootgelegd. Deze uitwassen moeten worden aangepakt. De hernieuwde interesse is mede aangewakkerd door het verschijnen van een tal van economische boeken, waarvan 'Dit kan niet waar zijn' van Joris Luyendijk en met name 'Kapitaal in de 21ste Eeuw' van Thomas Piketty de belangrijkste zijn. Het laatste boek heeft ook het maatschappelijke debat omtrent de verdeling van welvaart nieuw leven ingeblazen. De inkomens- en vermogensongelijkheid tussen arm en rijk is (te) groot aan het worden. Piketty beschrijft voornamelijk de toenemende vermogensongelijkheid en de opkomst van een nieuwe vermogenselite. Indien de overheid niet ingrijpt in dit proces en de trend zich op dezelfde voet voortzet, zal de vermogenselite (tien procent van de wereldbevolking) negentig procent van het vermogen in de wereld vergaren. Dit zal een desastreuze ontwrichting van de samenleving tot gevolg hebben. De overheid moet hierin ingrijpen en een meer rechtvaardige en 'eerlijkere' inkomens- en vermogensverdeling garanderen (Piketty, 2014). Naar mijn mening zal het niet zo'n vaart lopen maar een gewaarschuwd mens telt voor twee.

De 'linkse' partijen gebruiken (of misbruiken) de hype rondom Piketty om hun oude socialistische standpunten weer uit te dragen en extra kracht bij te zetten. Partijvoorzitter Spekman van de PvdA noemde nivelleren 'een feest' (NOS, 2012). 'Rechts' zet hun hakken juist in het zand en wil niks van een 'links nivelleringsfeestje' weten. Wanneer men de inkomensongelijkheid in Nederland vergelijkt met de rest van de wereld, dan kan men stellen dat het in Nederland wel mee valt met de scheefgroei van inkomens. De inkomensongelijkheid is in Nederland stabiel en relatief klein (CBS, 2014).

Desalniettemin is het goed om het herverdelingsvraagstuk in het licht van de postcrisis te bekijken. Er heerst immers een bepaalde onvrede over de herverdeling van welvaart in de Nederlandse samenleving. Het huidige sociale zekerheidssysteem stamt uit de jaren vijftig van de vorige eeuw. Het systeem heeft goed dienst gedaan en voldoet nog steeds. De vraag is of het systeem wel bestand is tegen de toekomst en de mogelijke nieuwe industriële revolutie, of in ieder geval grote technologische veranderingen, die eraan komt. Onderzoek doen naar alternatieven voor het huidige stelsel kan geen kwaad.

Een oud concept voor herverdeling is het basisinkomen: een gegarandeerd, onvoorwaardelijk vaste bijdrage van de overheid aan iedere volwassen burger. Het concept was er eerder dan het Communistische Manifest en is meer dan een marxistische proefballon. Het basisinkomen combineert de vrijheid en gelijkheid waarvoor de liberalen staan met herverdeling, het socialistische zorgkindje (Butaru, 2015). Het zou een oplossing kunnen zijn voor beide regeringspartijen.

In het verleden is er geëxperimenteerd met het basisinkomen en ook nu worden er weer veel nieuwe experimenten opgestart. Het grootste en meestomvattend experiment met basisinkomen is het experiment 'Mincome' in Dauphin, Canada van 1974 tot 1979. De onderzoekers noemden het project een groot succes maar het onderzoek is toentertijd nooit uitgeschreven in een artikel of rapport. Pas in 2011 verscheen er een gedegen analyse van het experiment. Deze analyse bevestigt de

positieve effecten van het basisinkomen, met name op het gebied van de gezondheidszorg (Forget, 2011). De laatste jaren is er onder andere ook geëxperimenteerd met het basisinkomen in Namibië (Murray & Pateman, 2012) en India (Standing, Davala, Jhabvala, & Kapoor Mehta, 2015).

Vanuit de media komt er ook steeds meer belangstelling voor het basisinkomen. Het gerenommeerde 'economische' televisieprogramma VPRO Tegenlicht heeft al twee uitzendingen gewijd aan het basisinkomen (VPRO Tegenlicht, 2014; VPRO Tegenlicht, 2015). Deze hernieuwde aandacht heeft ertoe geleid dat voor het eerst in Nederland zal worden geëxperimenteerd met een basisinkomen. Nijmegen heeft de eer. Daar zal een aantal uitkeringsgerechtigden in plaats van een uitkering een basisinkomen ontvangen. De voorstanders van het experiment beargumenteren dat een basisinkomen minder stress en meer rust oplevert bij de mensen. De onderzoekers verwachten dat de mensen met een basisinkomen zich hierdoor meer zullen gaan 'inzetten voor de samenleving'. Het Rijk moet nog wel toestemming geven voor het experiment maar de Nijmeegse gemeenteraad heeft er mee ingestemd (de Gelderlander, 2015).

Naast het debat over de herverdeling van welvaart is er ook een hevig (politiek) debat over de hervorming van het belastingstelsel. Al op 17 februari 2012 heeft staatssecretaris Weekers van Financiën de Commissie Van Dijkhuizen ingesteld. Deze commissie had als opdracht om scenario's te verkennen voor een eenvoudiger, solide en fraudebestendig nieuw belastingstelsel. Op 17 juni 2013 werd het rapport aangeboden aan de dezelfde staatssecretaris Weekers. De regering moest aan de slag met het hervormen van de belastingen in Nederland (Van Dijkhuizen, 2013). Het huidige kabinet Rutte II is inmiddels bijna drie jaar aan het roer in Nederland. Ze hadden een grote economische crisis te verwerken en met veel hervormingen en ombuigingen hebben ze zich er een weg doorheen weten te banen. Langzaam aan krabbelt Nederland omhoog uit het economische dal en de Nederlandse economie trekt hierbij aan (CBS, 2015). Het kabinet is dan nu ook eindelijk begonnen aan de hervorming van het belastingstelsel. De grootste veranderingen zijn voorstellen voor de verhoging van de 6%-BTW op honderden goederen en diensten naar 21% (alleen levensmiddelen zullen nog in onder het lage BTW-tarief vallen) en een lastenverlichting op arbeid (NRC, 2015). De verwachting is dat de hervormingen niet zo rigoureuus zullen zijn als in eerste instantie werd aangekondigd. Grote vraagstukken, zoals een nieuwe vorm van herverdeling, worden ongemoeid gelaten.

Het CDA voert al een tijdje campagne voor het hervormen van het belastingstelsel door het uniformeren van de belastingschijftarieven tot een vlaktaks. Het CDA stelt een vlaktakstarief van 36,5 procent voor. Het plan moet de lage inkomens sparen, de middeninkomens versterken en de ouderen ontzien. Een lagere marginale belastingdruk is ook een advies van de commissie Van Dijkhuizen (Volkskrant, 2014).

Er zal dus voor het eerst in Nederland worden geëxperimenteerd met het basisinkomen. Het plan heeft nog een lange weg te gaan maar de eerste stappen zijn gezet. Het nieuwe sociale zekerheidstelsel zal ook een nieuwe financiering vergen. Het basisinkomen en de vlaktaks worden vaak in één adem genoemd. In deze paper zal onderzoek worden gedaan naar een nieuwe vorm van sociale zekerheid met een nieuwe financiering. Het basisinkomen met vlaktaks moeten de

sociale zekerheid in Nederland bestendig voor de toekomst maken. Naast de vraag of zo'n grote hervorming politiek haalbaar is, is misschien nog wel de belangrijkste vraag welke effecten dit plan zal gaan sorteren op de Nederlandse economie. Onderzoekers van andere experimenten stellen dat een basisinkomen (met vlaktaks) een positief effect zal hebben. Het is echter nog niet toegepast op een Nederlandse setting.

In dit onderzoek wordt het plan van een basisinkomen met vlaktaks toegepast op de Nederlandse economie en samenleving. Het onderzoek wordt gedaan aan de hand van de onderzoeksvraag:

'In hoeverre heeft een basisinkomen met vlaktaks een positief effect op de Nederlandse economie en samenleving?'

Eerst zullen het basisinkomen, vlaktaks en andere begrippen worden gedefinieerd en enkele theoretische begrippen omtrent het basisinkomen met vlaktaks worden beschreven. Daarna wordt de gebruikte data en het onderzoeksopzet uiteengezet. Vervolgens worden de resultaten uit het literatuuronderzoek weergegeven. Tot slot wordt een conclusie gevormd, de onderzoeksvraag beantwoord, eventuele tekortkomingen genoemd en suggesties voor vervolgonderzoek opgeworpen. Uit de conclusie zal blijken dat het basisinkomen zeker positieve effecten heeft op de Nederlandse economie en samenleving maar dat een financiering met een vlaktaks desastreuze gevolgen kan hebben. Een laag basisinkomen met de handhaving van enkele toeslagen, om specifieke groepen te ondersteunen, gefinancierd met een progressief belastingstelsel lijkt een haalbare en gedegen hervorming van de sociale zekerheid in Nederland.

Theoretisch kader

In het theoretisch kader worden de belangrijkste begrippen en theorie, die in de loop van het onderzoek terug zullen komen, gedefinieerd en uiteengezet. De hoofdbegrippen hierbij zijn de vlaktaks en het basisinkomen.

Basisinkomen

Het basisinkomen is een vaste, onvoorwaardelijke inkomensgarantie van de overheid aan iedere meerderjarige burger in Nederland. Iedere burger ontvangt iedere maand zo'n inkomen, ongeacht zijn of haar verdere inkomen, werkstatus of maatschappelijke positie. Het inkomen is dus ook onafhankelijk van iemands wil en mogelijkheid om te werken. Het basisinkomen kan even hoog zijn als het bestaansminimum, maar kan ook hoger of (hoogstwaarschijnlijk) lager zijn (Butaru, 2015). Zo zullen de deelnemers aan het experiment in Nijmegen een basisinkomen ontvangen die lager is dan de uitkering waar ze recht op hebben.

In 1689 verscheen het boek *Two Treatises of Government* van de Britse filosoof John Locke. In het boek geeft Locke een uitleg van het begrip eigendomsrecht. Locke stelt dat de mens de natuurlijke bronnen op de wereld collectief in eigendom heeft en noemt dit *world-ownership*. In het *world-ownership* heeft ieder individu het recht om gebruik te maken van natuurlijke hulpbronnen en deze in eigendom te nemen, voor zover dit nodig is om zelfvoorzienend te zijn. Indien een individu excessief gebruik maakt van de natuurlijke hulpbronnen, zal dit via herverdeling moeten worden verdeeld over de rest van de individuen (Moseley, 2011).

Een basisinkomen compenseert individuen die geen gebruik hebben kunnen maken van de natuurlijke hulpbronnen, omdat een ander individu al gebruik heeft gemaakt van de hulpbron. Het concept van *world-ownership* biedt een filosofisch-economische grondslag voor het basisinkomen.

Het basisinkomen is een concept in het herverdelingsvraagstuk. Herverdeling ziet erop toe dat de inkomens en vermogens in een land gerechtvaardiger worden verdeeld over al haar burgers. Hierbij zullen de groepen met een uitkering en een minimum of laag inkomen ondersteuning ontvangen. Het basisinkomen zal zodoende de inkomensongelijkheid in het land doen afnemen en anders in ieder geval beïnvloeden. Inkomensongelijkheid is de mate van verschil tussen de inkomens van de burgers. Inkomensongelijkheid wordt veelal gemeten aan de hand van de Lorenz-curve en de Gini-coëfficiënt. In Methodologie zal verder worden uitgelegd hoe de Lorenz-curve en Gini-coëfficiënt kunnen worden berekend.

Het onderzoek zal zich voornamelijk richten op de inkomensongelijkheid en minder op de vermogensongelijkheid.

Een groot probleem van het huidige sociale zekerheidssysteem in Nederland is de armoedeval. De armoedeval is het verschijnsel waarbij men maar nauwelijks in inkomen op vooruit gaat als men (meer) gaat werken. Er is sprake van een hoge marginale belastingdruk. De armoedeval bestaat uit een uitstroomval en een doorstroomval.

Van een uitstroomval is sprake wanneer men vanuit een uitkering aan het werk gaat, maar nauwelijks in inkomen op vooruit gaat. De uitstroomval is te verklaren door het feit dat een uitkeringsgerechtigde aanspraak maakt op verschillende toeslagen, bijzondere bijstand en andere vormen van de door de overheid verstrekte

inkomenssteun. Zodra een uitkeringsgerechtigde een baan heeft en zelf in zijn inkomen kan voorzien, vermindert de aanspraak op de inkomenssteun van de overheid. Daarnaast moet hij of zij ook (meer) belasting gaan betalen. De uitstroomval werkt erg demotiverend en de uitkeringsgerechtigde heeft weinig prikkels om te gaan werken.

De doorstroomval is vergelijkbaar met de uitstroomval. Bij de doorstroomval hebben werkenden met een laag inkomen te maken met ongewenste prikkels om meer te gaan werken of een opleiding te volgen. Werknemers met een minimuminkomen maken minder aanspraak op inkomensondersteuning vanuit de overheid als zij extra uren gaan werken. Daarnaast is het extra inkomen, dat men verdient na het volgen van een opleiding, door de doorstroomval onvoldoende om de kosten van de opleiding te compenseren. Hierdoor zien werknemers met een laag inkomen af van verder leren (Allers, 2010).

Het basisinkomen is onvoorwaardelijk en moet daardoor de armoedeval bestrijden.

Het basisinkomen zal een groot effect hebben op het arbeidsaanbod in Nederland. Indien de armoedeval afneemt of verdwijnt, zullen uitkeringsgerechtigden en mensen met een laag inkomen meer gemotiveerd zijn om op zoek te gaan naar werk. Het arbeidsaanbod zal in deze groep toenemen waardoor het basisinkomen een positief effect heeft op het arbeidsaanbod.

Het basisinkomen kan echter ook een negatief effect hebben op het arbeidsaanbod van mensen met een midden- of hooginkomen. Het neoklassieke arbeidsaanbodmodel biedt hiervoor een verklaring. In het neoklassieke arbeidsaanbod model veronderstelt men dat de consument kiest tussen het 'consumeren' van consumptiegoederen en vrije tijd. Voor het consumeren van consumptiegoederen heeft men een inkomen nodig. Men zal arbeid moeten leveren om een inkomen te genereren en zo consumptie mogelijk te maken. De trade-off tussen consumptiegoederen en vrije tijd is afhankelijk van het individuele nut, in de vorm van een Cobb-Douglas nutsfunctie, dat wordt toegekend aan de twee componenten. De consumptie en vrije tijd worden gelimiteerd door een budgetconstraint. De hoogte van het basisinkomen en de uitkeringen is, voor de eenvoud, gelijk (Gilroy, Heimann, & Schopf, 2013).

Gilroy et al. hebben voor verschillende indifferentiecurves (voorkeuren van consumptie en vrije tijd) analyses gemaakt. Arbeid leidt tot een inkomen, waarna het inkomen kan worden aangewend om te consumeren. Voor de eenvoud is in het model arbeid gelijkgesteld aan consumptie.

Invoering van het basisinkomen leidt ertoe dat men een andere verdeling van consumptie en vrije tijd zal kiezen. Deze verandering kan worden opgesplitst in een substitutie- en inkomenseffect. Doordat men een gegarandeerd inkomen krijgt, kunnen zij meer vrije tijd 'kopen en consumeren'. Het basisinkomen maakt vrije tijd relatief goedkoper omdat men minder arbeid hoeft te leveren voor hetzelfde inkomen. Het substitutie-effect duidt op het feit dat men besluit minder arbeid te leveren en meer vrije tijd te consumeren omdat vrije tijd goedkoper is. Men substitueert consumptiegoederen voor vrije tijd. Doordat men minder arbeid levert, ontvangt men ook een lager inkomen. Met het lagere inkomen kan men minder consumptiegoederen consumeren. Dit is het inkomenseffect. Men verwacht dat met name in de situatie binnen een gezin met tweeverdieners zich een lagere arbeidsaanbod zal voordoen (Gilroy, Heimann, & Schopf, 2013). Zie ook Figuur 1 in de Appendix.

De vraag rijst wat men met zijn extra vrije tijd gaat doen. Voorstanders van een basisinkomen stellen dat men zich in hun 'extra' vrije tijd zal inzetten voor de maatschappij. Hieronder kan worden verstaan vrijwilligers werk, mantelzorg of zorg voor de kinderen. Al deze vrijetijdsbesteding past in de nieuwe participatiesamenleving die de regering graag wilt zien. Probleem is dat deze vrijetijdsbesteding moeilijk te meten en waarderen is.

Tegenstanders van het basisinkomen verwachten echter dat men de extra vrije tijd zal doorbrengen op de bank of anderszins enkel voor eigen belang. Het basisinkomen zal volgens hun in ieder geval niet leiden tot het zo gewenste inzetten voor de samenleving.

Sinds 1 januari 2015 is in Nederland de nieuwe Participatiewet in werking getreden, ter vervanging van de Wet Werk en Bijstand. De nieuwe wet geeft gemeenten meer mogelijkheden om plichten te stellen aan een uitkeringsgerechtigde. Om in aanmerking te komen voor een bijstandsuitkering van de Nederlandse overheid moet de uitkeringsgerechtigde ondermeer aangeboden werk aanvaarden en zien te behouden, zich inschrijven bij een uitzendbureau, actief zoeken naar werk in een gemeente waarnaar men wilt verhuizen, benodigde kennis verkrijgen en behouden en zorgen dat kleding, persoonlijke verzorging of gedrag het vinden van werk niet belemmert. Daarnaast kunnen gemeenten sinds kort een 'tegenprestatie' van de uitkeringsgerechtigde voor de uitkering vragen. De tegenprestatie bestaat uit een onbetaalde maatschappelijk nuttige activiteit van beperkte duur en omvang. Verder biedt de gemeente activiteiten om werk te vinden aan, waaraan de uitkeringsgerechtigde moet deelnemen. Indien men niet meedoet aan deze activiteiten of geen tegenprestatie levert, dan kan men gekort worden op de uitkering (Rijksoverheid, 2015).

Kortom, een uitkeringsgerechtigde in Nederland moet aan nogal wat voorwaarden en plichten voldoen voordat hij of zij een uitkering ontvangt. Voorstanders van een basisinkomen stellen dan ook dat het huidige systeem met al haar plichten veel tijd kost en stress oplevert bij de uitkeringsgerechtigde. De plichten zouden de uitkeringsgerechtigde teveel belemmeren in het zoeken naar werk. Ook brengt het huidige systeem veel bureaucratische rompslomp mee voor de overheid, omdat zij de nakoming van de plichten door de uitkeringsgerechtigden actief moeten controleren (Asser Courant, 2015).

Een basisinkomen moet de stress bij de uitkeringsgerechtigden wegnemen omdat zij geen plichten meer hebben. Zij hebben meer rust en tijd om werk te zoeken en zich op creatieve wijze te ontplooien. Daarnaast moet de bureaucratie rondom het uitkeringssysteem afnemen met een basisinkomen. Nakoming van de plichten hoeft niet meer te worden gecontroleerd, waardoor minder ambtenaren nodig zijn en de overheid kleiner kan.

Een andere belangrijk punt waarop het basisinkomen invloed kan hebben is de gezondheid van de burger. Inkomenszekerheid is een sociale factor in de gezondheid (Dahlgren & Whitehead, 1991). Inkomensonzekerheid kan leiden tot meer ongelukken doordat mensen door blijven werken in gevaarlijke situaties wanneer ze moe of ziek zijn. Verder kan inkomensonzekerheid de opvoeding van kinderen negatief beïnvloeden omdat ouders te druk met werken zijn. Daarnaast kan inkomensonzekerheid worden gekoppeld aan een hogere alcoholconsumptie, wat kan leiden tot huiselijk geweld, verkeersongelukken en zelfmoordpogingen (Forget,

2011). Een basisinkomen moet deze gezondheidsproblematiek oplossen en zodoende leiden tot lagere zorgkosten.

Het effect van basisinkomen op ongevallen en blessures kan worden gemeten aan de hand van het percentage ziekenhuisopnames dat in deze categorie valt. Het effect op de opvoeding van kinderen kan worden gemeten aan de medische klachten van kinderen gerelateerd aan nalatigheid in de opvoeding. Als laatste kan het effect op psychische klachten worden gemeten aan het aantal huisartsenbezoeken. Men kan zelf een huisarts bezoeken als hij of zij zich mentaal ziek voelt.

Het basisinkomen zal ook een effect hebben op doorstuderen. Wanneer men inkomenszekerheid heeft, hoeft men niet direct te werken om in een inkomen te voorzien. Men heeft daarom meer tijd om te investeren voor persoonlijke toekomstige doeleinden, onder andere door middel van langer studeren. Verwacht wordt dat voornamelijk (mannelijke) adolescenten langer zullen studeren dan de wettelijke leerplicht (Weiss, Hall, & Dong, 1980). Het effect zal terug te vinden zijn in cijfers omtrent doorstuderen nadat de wettelijke leerplicht is verstreken.

Doorstuderen heeft daarnaast positieve externaliteiten op de samenleving. De overheid zou deze positieve externaliteiten moeten stimuleren (Pigou, 1920).

Vlaktaks

De vlaktaks in zijn zuiverste vorm is er een uniform lineair belastingtarief. Iedere belastingplichtige betaalt hetzelfde marginale belastingtarief over het inkomen uit werk en woning, ongeacht de hoogte van het inkomen. Het huidige schijvensysteem in Nederland wordt hiermee afgeschaft (Van Kruijssen, 2010). Het belastingstelsel kent enkele uitgangspunten en beginselen waaraan moet worden voldoen om rechtvaardig en doelmatig te zijn.

Het belangrijkste verdelingsbeginsel in de loon- en inkomsten belasting is het draagkrachtbeginsel. Het draagkrachtbeginsel houdt in dat belasting kan worden geheven naar rato van de draagkracht van de belastingplichtigen. De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten (Stevens, 2013).

Het belastingstelsel moet gelijkheid bevorderen. Deze gelijkheid vloeit voort uit het draagkrachtbeginsel. De inkomensverdeling moet zo gelijkmatig mogelijk verdeeld zijn waarbij iedere belastingplichtige een belasting betaalt evenredig, naar wat zij behoort te kunnen missen, aan zijn inkomen (Jacobs, De Mooij, & Folmer, 2006). Het doel van gelijkheid in het belastingstelsel is om een minder scheve en zo rechtvaardig mogelijke verdeling van inkomen in een land te hebben. Een rechtvaardige inkomensverdeling zorgt voor maatschappelijke rust en een betere dynamiek in de economie (Piketty, 2014).

Daarnaast heeft het belastingstelsel een instrumentele functie. Deze instrumentele functie is te verdelen in een allocatieve functie, stabilisatiefunctie en verdelingsfunctie. De allocatieve functie houdt in dat de overheid via de belastingheffing invloed probeert uit te oefenen op de samenstelling van de productie- en consumptiepatronen. Via de stabilisatiefunctie wilt de overheid een gelijkmatig verloop van de economische bedrijvigheid bewerkstelligen. En via de verdelingsfunctie tracht de overheid de gewenste inkomensverhoudingen te bereiken (Stevens, 2013).

De stabilisatiefunctie brengt mee dat het belastingstelsel zodanig moet worden ingericht dat het werken stimuleert en zo min mogelijk de arbeidsmarkt verstoort. Het belastingstelsel mag werken niet ontmoedigen. Ontmoediging kan worden gemeten aan de hand van de arbeidsparticipatie en de arbeidsproductiviteit.

De arbeidsparticipatie is de beroepsbevolking als een percentage van de beroepsgeschikte bevolking. De beroepsgeschikte bevolking zijn alle burgers tussen de 15 en 65 jaar. De beroepsbevolking is iedere burger binnen de beroepsgeschikte bevolking die ofwel (voor minimaal 12 uur per week) betaald werk heeft of recent naar (voor minimaal 12 uur per week) betaald werk heeft gezocht en dus direct beschikbaar is voor werk (CBS, 2015).

De arbeidsproductiviteit is een maat voor efficiëntie van de werkende. De arbeidsproductiviteit wordt gebaseerd op de bruto toegevoegde waarde van de werkende in de basisprijzen. De arbeidsproductiviteit wordt per fulltime equivalent (fte) gemeten (CBS, 2015).

Andere elementen die samenhangen met het belastingstelsel zijn vereenvoudiging, transparantie en administratieve lastenverlichting.

Vereenvoudiging duidt op de complexiteit van het belastingstelsel voor de belastingplichtige. Vereenvoudiging van het belastingstelsel moet er toe leiden dat de belastingplichtige beter en sneller weet hoeveel belasting hij of zij moet afdragen. Vereenvoudiging moet de belastingplichtige meer belastingbewust maken en leiden tot een lagere drempel tot de arbeidsmarkt.

Transparantie meet de fraudegevoeligheid van het belastingstelsel. Nederland kent een omvangrijk belastingsysteem met vele toeslagen en kortingen. De toeslagen en kortingen zijn in het leven geroepen om werk te stimuleren en bepaalde groepen belastingplichtigen te ontzien. Deze toeslagen en kortingen maken het stelsel echter wel fraudegevoeliger. Schattingen van de fraude over 2014 laten zien dat de fraude met de inkomstenbelasting rond de 10 miljard euro ligt (Schalke & Partners, 2015). Meer transparantie moet leiden tot minder fraude en daardoor lagere kosten van het belastingstelsel.

Gekoppeld aan de transparantie is ook de belastingmoraal van de belastingplichtige. De belastingmoraal is de mate waarin de belastingplichtige bereid is belasting af te dragen en dit ook daadwerkelijk doet. Belastingontduiking vindt plaats wanneer de belastingplichtigen de opbrengsten van ontduiking hoger waardeert dan de kosten van ontduiking gelegen in detectiekosten en een boete. De belastingmoraal is onder andere afhankelijk van de houding van de belastingplichtige tegenover publieke instanties, de 'eerlijkheid' van de belasting, sociale normen, het (zichtbare) gebruik van belastingen en de kans op ontdekking van belastingontduiking (Yew, Milanov, & McGee, 2015).

De administratieve lastenverlichting ziet toe op de werkgevers. De werkgevers moeten loonbelasting en premies voor de volksverzekeringen afdragen. De hoogte van de belasting en premie is afhankelijk van het inkomen. Een gedifferentieerd belastingstelsel maakt het berekenen van de hoogte lastiger en levert de werkgever meer administratieve rompslomp op.

Data

In de Resultaten zullen verschillende wetenschappelijke artikelen omtrent het basisinkomen en de vlaktaks worden behandeld en geanalyseerd. In deze sectie zal de literatuur worden genoemd en kort omschreven waarin het onderzoek gebruik van is gemaakt.

Een belangrijk artikel is het artikel *The Town with no Poverty* uit 2011 van de Canadese wetenschapper Everlyn T. Forget. Forget is verbonden aan de University of Manitoba, Canada. In het artikel bespreekt zij verschillende empirische onderzoeken naar en experimenten met het basisinkomen in de Verenigde Staten en Canada. Ze behandelt de sociaal-economische gevolgen en resultaten van een basisinkomen die uit de experimenten naar voren komen.

Het experiment Mincome-project in de Canadese stad Dauphin staat centraal in het artikel. De inwoners van Dauphin, een agrarisch stadje, kregen van 1974 tot 1979 iedere maand een basisinkomen. Vervolgens werden economische, sociologische, administratieve en statistische data over de inwoners verzameld. Deze data wordt vergeleken met beschikbare data van een samengestelde groep van inwoners in naburige steden en dorpen van Dauphin. Tot aan het artikel van Forget waren de resultaten van het project nooit geanalyseerd of gepubliceerd. Forget heeft in haar artikel met name gekeken naar de gevolgen van een basisinkomen voor de gezondheid van de deelnemers.

De wetenschappers Robert A. Levine, Harold Watts, Robinson Hollister, Walter Williams, Alice O'Connor en Karl Widerquist hebben een hoofdstuk verzorgd in het boek *The Ethics and Economics of the Basic Income*, getiteld *A Retrospective on the Negative Income Tax Experiments: Looking Back at the Most Innovative Field Studies in Social Policy* (hoofdstuk 5 uit het boek). Het hoofdstuk sluit aan op het artikel van Forget. In het hoofdstuk worden een tal van Amerikaanse experimenten met het basisinkomen of een negatieve inkomstenbelasting besproken in de periode van 1968 tot 1982. De belangrijkste experimenten in het hoofdstuk zijn het *New Jersey Income Maintenance Experiment* (1968 – 1972), het *Rural Income Maintenance Experiment* (1969 – 1973) in Iowa en North Carolina en het *Seattle-Denver Income Maintenance Experiment* (SIME-DIME, 1971 – 1982), de grootste van de drie experimenten.

In het hoofdstuk worden de onderzoeksoorzetten, de resultaten en de politieke gevolgen van de experimenten beschreven. Het betreft empirische bevindingen in de Verenigde Staten.

Een ander artikel dat wordt behandeld in het onderzoek is *Basic Income and Labour Supply: The German Case* van de wetenschappers Bernard M. Gilroy, Anastasia Heimann en Mark Schopf. Alle drie de wetenschappers zijn verbonden aan de University of Paderborn. Het artikel is gepubliceerd in de *Basic Income Studies* Vol. 8 uit 2013. In het artikel wordt de Duitse economie gebruikt om het basisinkomen te implementeren. Er wordt, aan de hand van het neoklassieke arbeidsaanbod model, gekeken naar de effecten van het basisinkomen, met name op het arbeidsaanbod. Deze effecten worden vergeleken met de situaties zonder enige inkomensondersteuning van de overheid en het huidige Duitse sociale zekerheidstelsel met uitkeringen en toeslagen. Het huidige Duitse sociale zekerheidstelsel kent veel overeenkomsten met het Nederlandse sociale

zekerheidstelsel. Het artikel is daarom representatief voor de Nederlandse economie. Het artikel betreft een louter theoretische analyse van de effecten.

In 2006 hebben de wetenschappers Bas Jacobs, Ruud A. De Mooij en Kees Folmer het artikel *Vlaktaks en Arbeidsparticipatie* gepubliceerd. In het artikel worden de effecten van het invoeren van een vlaktaks voor de inkomstenbelasting in Nederland geanalyseerd. Hierbij wordt met name gekeken of een vlaktaks de economische inactiviteit in Nederland vermindert. Daarnaast is er in het artikel een stuk gewijd aan de negatieve inkomstenbelasting. Het betreft een hypothetische analyse, aangezien een vlaktaks geen onderdeel is van het huidige belastingstelsel.

Het Centraal Planbureau (CPB) heeft dit jaar een vergelijkbaar onderzoek als Jacobs et al. gedaan. In de CPB Policy Brief De Effectiviteit van Fiscaal Participatiebeleid van februari 2015 worden de gevolgen van een vlaktaks, een basisinkomen en een basisinkomen met vlaktaks voor de arbeidsparticipatie, de arbeidsproductiviteit en de inkomensongelijkheid besproken. Het CPB heeft deze effecten berekend in het microsimulatiemodel MICSIM. Het betreft dus niet een empirische analyse van het CPB (CPB, 2015).

Een volgend artikel is *An Analysis of Individual Tax Morale for Russia: Before and After Flat Tax Reform* van de wetenschappers Bee K. Yew, Valentin B. Milanov en Robert W. McGee, allen verbonden aan de University of Fayetteville. In het artikel wordt het individuele belastingmoraal in Rusland voor drie periodes vergeleken vanuit een sociaal-psychologisch perspectief. In 2001 is het Russische belastingstelsel hervormd en is een vlaktaks ingevoerd. De periodes die worden vergeleken zijn 1999, 2006 en 2011. De data die Yew et al. gebruiken is afkomstig van de European Values Survey (EVS), voor 1999, en de World Values Survey (WVS), voor 2006 en 2011. Op deze data hebben zij een regressie-analyse toegepast.

Feasibility of Financing a Basic Income (Arcarons, Pañella, & Mèlich, 2014) is een artikel van de Spaanse wetenschappers Jordi Arcarons, Daniel Pañella en Lluís Mèlich, verbonden aan de University of Barcelona, over de realiseerbaarheid van een basisinkomen met vlaktaks in Catalonië.

De onderzoekers hebben een microsimulatiemodel ontworpen om de mogelijkheden van het financieren van het basisinkomen in Catalonië te analyseren. Ze hebben onderzocht of een basisinkomen gefinancierd met een vlaktaks realiseerbaar is. Het artikel is ook interessant voor Nederland omdat Catalonië momenteel een zelfde soort systeem van uitkeringen en toeslagen kent als Nederland.

In 2012 verscheen het boek *Basic Income Worldwide: Horizons of Reform* van de Britse wetenschappers Matthew C. Murray en Carole Pateman, verbonden aan de Cardiff University. Het boek is een verzameling van experimenten met het basisinkomen in verschillende landen en meerdere proposals voor een basisinkomen van overheden. In het boek wordt onder andere ook het Mincome-project aangehaald. Voor dit onderzoek is met name het experiment met het basisinkomen in Namibië uit 2008 van belang (Namibië-experiment). De auteurs geven de resultaten en de politieke gevolgen van het experiment weer.

De resultaten van het Namibië-experiment zullen van mindere toepassing zijn op de Nederlandse economie en samenleving. Echter, voor de volledigheid van het onderzoek worden de resultaten meegenomen.

Methodologie

In de methodologie wordt beschreven hoe het onderzoek zal worden uitgevoerd.

In het Theoretisch Kader zijn enkele indicatoren omschreven waarop het basisinkomen met vlaktaks effect zal hebben. In de beschikbare literatuur over het basisinkomen en de vlaktaks worden deze effecten genoemd. Er wordt gekeken in hoeverre de literatuur van toepassing is op de Nederlandse economie en samenleving.

In de literatuur worden de resultaten van de experimenten en de conclusies die uit de experimenten en de simulaties voortvloeien genoemd. Deze resultaten en conclusies zullen worden geordend en samengevoegd. Er zal per indicator worden gekeken welk effect het zal hebben op de Nederlandse economie en samenleving. Aan het eind zal een algemene conclusie worden geformuleerd of het basisinkomen met vlaktaks moet worden ingevoerd. Aan deze conclusie zal een beleidsstuk gekoppeld zijn waarin mogelijke hervormingen van het sociale zekerheidsstelsel in Nederland zijn opgenomen.

De effecten waar het onderzoek zich voornamelijk op zal concentreren zijn:

- De verandering van het arbeidsaanbod, de arbeidsparticipatie en de arbeidsproductiviteit na invoering van een basisinkomen, een vlaktaks en een basisinkomen met vlaktaks;
- De gevolgen voor de armoedeval na invoering van een basisinkomen en een basisinkomen met vlaktaks;
- De invloed op de inkomensongelijkheid in het land na invoering van een basisinkomen, een vlaktaks en een basisinkomen met vlaktaks;
- De effecten op de gezondheid van de burgers na invoering van een basisinkomen;
- De verandering in het doorstuderen van met name jongeren na invoering van een basisinkomen;
- De effecten op de belastingmoraal van de belastingplichtige na invoering van een vlaktaks.

Naast deze effecten zullen er ook nog kleinere effecten zijn die naar boven komen en zijdelings worden meegenomen in het onderzoek.

Alle effecten en resultaten zullen in een grote tabel worden opgenomen om zodoende de voors en tegens van een basisinkomen met vlaktaks te vergelijken.

Voor het analyseren van de inkomensongelijkheid worden er enkele wiskundige meeteenheden gebruikt. De meeteenheden die in dit onderzoek worden gebruikt zijn de Lorenz-curve en met name de Gini-coëfficiënt

De Lorenz-curve, bedacht door Amerikaanse econoom Max Lorenz, is een grafische weergave van de verdeling van welvaart in een land. In de grafiek is een rechte diagonale lijn die de perfect gelijke verdeling van welvaart weergeeft. De Lorenz-curve ligt onder deze diagonale en is de werkelijke verdeling van de welvaart in het land. De Lorenz-curve geeft weer welk percentage van het totale inkomen in het land wordt verdiend door hoeveel procent van de bevolking. Het verschil tussen de diagonale en de Lorenz-curve is de welvaartsongelijkheid in het land. Hoe verder de Lorenz-curve van de diagonale ligt, des te ongelijker is de welvaart verdeeld in het land (Gastwirth, 1971).

De Gini-coëfficiënt, bedacht door de Italiaanse wiskundige Corrado Gini, is een meeteenheid om de inkomensongelijkheid in een land weer te geven. De Gini-

coëfficiënt wordt berekend aan de hand van de Lorenz-curve. De Lorenz-curve verdeelt het oppervlak onder een diagonale in twee aparte gebieden: een gebied tussen de diagonale en de Lorenz-curve (gebied 1) en een gebied onder de Lorenz-curve (gebied 2). Men verkrijgt de Gini-coëfficiënt door gebied 1 te delen door het hele oppervlak onder de diagonale:

$$\text{Gini-coëfficiënt} = \frac{\text{Gebied 1}}{\text{Gebied 1} + \text{Gebied 2}}$$

De Gini-coëfficiënt is een getal tussen 0 en 1. Een Gini-coëfficiënt van 0 duidt op zuivere gelijkheid. Een Gini-coëfficiënt van 1 duidt op pure ongelijkheid (InfoNu, 2010).

Resultaten

De resultaten komen voort uit het toepassen van de methodologie op de data. Per indicator zullen de resultaten worden behandeld.

Arbeidsaanbod, arbeidsparticipatie en arbeidsproductiviteit

Invoering van het basisinkomen heeft een wezenlijk effect op het arbeidsaanbod.

Het hoogste arbeidsaanbod in een land wordt bereikt wanneer er sprake is van geen enkele inkomensondersteuning van de overheid. Zo'n situatie geeft de grootste prikkel om te werken omdat iedere burger zelf in zijn inkomen moet voorzien. Een dergelijk systeem is onrealistisch in het huidige en toekomstige Nederland.

Het huidige sociale zekerheidsstelsel in Nederland leidt tot een lagere arbeidsaanbod. De sociale zekerheid wordt gefinancierd door de werknemer, waardoor zij een lagere budgetconstraint hebben. Hierdoor wordt consumptie relatief duurder, wat leidt tot een substitutie-effect. Doordat men nu minder inkomen heeft, treedt ook het inkomenseffect op. Men zal minder gaan consumeren. Deze lagere consumptie kan een wezenlijk effect hebben op de geaggregeerde vraag en de economie in het hele land.

Wanneer het huidige sociale zekerheidssysteem wordt vervangen door het basisinkomen, zal het totale arbeidsaanbod licht toenemen. Het arbeidsaanbod van de lage inkomens zal toenemen. De lage inkomens hebben geen last van een inkomenseffect. Zij kunnen met de zekerheid van het basisinkomen evenveel consumeren als met het huidige sociale zekerheidstelsel. Wanneer de lage inkomens kiezen om (extra) te gaan werken, kunnen zij meer consumeren dan eerst. De lage inkomens hebben zo een sterkere prikkel om te gaan werken en een negatief substitutie-effect, van vrije tijd naar consumptie, zal optreden.

De middeninkomens zullen hun arbeidsaanbod verlagen. Doordat consumptie relatief duurder wordt, zullen zij consumptie substitueren voor vrije tijd. Een negatief substitutie- en inkomenseffect treden op. Het effect is met name waarneembaar in een gezin met tweeverdieners. In het gezin zal vooral de tweede verdiener minder gaan werken of later toetreden tot de arbeidsmarkt na ontslag. Het gezin gebruikt het basisinkomen om het lagere inkomen, door een lager arbeidsaanbod, te compenseren (Levine, Watts, Hollister, Williams, O'Connor, & Widerquist, 2005).

Het arbeidsaanbod van de hoge inkomens zal onveranderd blijven. Door de toegenomen belastingdruk zullen veel meer arbeid moeten leveren om een gelijkwaardig inkomen te behouden. Zij zullen evenveel vrije tijd consumeren, ondanks dat consumptie relatief duurder wordt. Het substitutie- en inkomenseffect vallen tegen elkaar weg.

Door een sterke vermindering van de armoedeval zal het arbeidsaanbod toenemen. Een (te) hoge marginale belastingdruk kan echter leiden tot teveel negatieve prikkels om te werken (Gilroy et al, 2013).

Invoering van een vlaktaks zal per saldo leiden tot een toename van de arbeidsparticipatie. Het CPB heeft berekend dat een vlaktaks van 39,7% zal leiden tot een toename van 0,24% van de arbeidsparticipatie. Bijvoorbeeld in een gezin met tweeverdieners en jonge kinderen zal de vrouw minder gaan werken. De man is meestal de kostwinner in het gezin. De marginale belastingdruk voor de vrouw zal stijgen waardoor zij minder prikkel heeft om te werken. Voor de man zal de marginale belastingdruk juist dalen waardoor hij een grotere prikkel heeft om meer te werken en de inkomensdaling van de vrouw zal compenseren.

In het simulatiemodel van een basisinkomen met vlaktaks is het CPB uitgegaan van een basisinkomen van € 8.248 (50% van het netto sociaal minimum). De uitkeringen worden zodanig aangepast dat uitkeringsgerechtigden netto evenveel overhouden. Om het basisinkomen te financieren is een vlaktaks van 56,6% nodig.

Deze hoge vlaktaks heeft desastreuze gevolgen voor de arbeidsparticipatie. De arbeidsparticipatie daalt in alle groepen met een gemiddelde van 5,33%. Het tarief van 56,6% is hoger dan alle huidige schijftarieven. Dit geeft alle werkenden een forse financiële prikkel om minder te gaan werken.

De invoering van een vlaktaks en een basisinkomen met vlaktaks leidt in beide gevallen tot een stijging van de arbeidsproductiviteit per fte, met respectievelijk 0,12% en 1,01% (CPB, 2015). In het huidige systeem moet een uitkeringsgerechtigde bijna ieder werk accepteren dat wordt aangeboden, ook al sluit het werk slecht aan bij zijn kennis, vorige werk of interesses. De werknemer is ongemotiveerd en zal niet zijn best doen om de baan te behouden. Zijn arbeidsproductiviteit zal hierdoor laag zijn.

Wanneer met een basisinkomen heeft, zal men solliciteren voor een baan waar men gemotiveerd voor is. Als men eenmaal de baan heeft zal de werknemer zijn best doen om de baan te behouden. Hierdoor zal hij een hogere arbeidsproductiviteit hebben (Van Parijs, 2004).

Een basisinkomen leidt tot een toename van het arbeidsaanbod en de arbeidsparticipatie in de lage inkomens en een (lichte) daling in de hoge inkomens. De vlaktaks kan deze effecten sturen. Een lage vlaktaks geeft een financiële prikkel om meer te werken. Echter heeft het CPB berekend dat een hoge vlaktaks nodig is om het basisinkomen te financieren. Deze hoge vlaktaks heeft een desastreuus effect op het arbeidsaanbod en de arbeidsparticipatie en geeft een prikkel om minder te gaan werken. De arbeidsproductiviteit per fte zal toenemen bij een vlaktaks en een basisinkomen met vlaktaks.

Zie ook Tabel 2 en 3 in de Appendix.

Armoedeval

Het basisinkomen is met name in het leven geroepen om de armoedeval een halt toe te roepen. Het basisinkomen zal de armoedeval sterk doen verminderen of zelfs laten verdwijnen. De lage inkomens krijgen gegarandeerd een inkomen. Met een basisinkomen zal een groot deel van de huidige uitkeringen en toeslagen verdwijnen. Wanneer de lage inkomens (meer) gaan werken verdwijnt hun inkomensondersteuning van de overheid niet. De marginale belastingdruk voor de lage inkomens daalt waardoor zij een grotere prikkel hebben om te gaan werken.

Inkomensongelijkheid

Het basisinkomen heeft een socialistisch (en volgens sommigen een communistisch) karakter. De overheid verplicht de burger geld af te dragen en verdeelt (een deel van) het geld eerlijk over de bevolking. Het basisinkomen heeft een sterk nivellerend effect. De lage inkomens gaan marginaal meer op vooruit met een basisinkomen dan de hoge inkomens doordat het basisinkomen een relatief groter deel van het totale inkomen van de lage inkomens omvat.

Stel dat het basisinkomen € 8.248 is en iemand heeft daarnaast een extra inkomen van € 20.000, dan betreft het basisinkomen $\frac{8.248}{8.248 + 20.000} * 100\% = 29,2\%$ van het

totale inkomen. Indien iemand een extra inkomen van twee keer modaal (€ 71.000) heeft, dan betreft het basisinkomen slechts $\frac{8.248}{8.248 + 71.000} * 100\% = 10,4\%$ van het totale inkomen. Het lage inkomen krijgt relatief meer inkomensondersteuning van de overheid.

Invoeren van alleen een vlaktaks heeft een sterk denivellerend effect op de Nederlandse samenleving. De schijftarieven voor de inkomsten belasting 2015 zijn: 36,5% (schijf 1), 42% (schijf 2 en 3) en 52% (schijf 4). In de simulatie van het CPB bedraagt het uniforme tarief 39,7%.

Dit betekent dat de lage inkomens te maken krijgen met een hogere marginale belastingdruk en gaan er in inkomen procenten op achteruit. De hoge inkomens zien hun belastingdruk juist dalen, waardoor zij er in inkomen op vooruit zullen gaan. Het CPB heeft berekend dat bij invoering van een vlaktaks van 39,7% de Gini-coëfficiënt met 5,18% zal stijgen (CPB, 2015).

Wanneer de vlaktaks wordt gecombineerd met een basisinkomen veranderen de zaken drastisch. Doordat in de CPB-simulatie een uniform belastingtarief van 56,5% samen met een basisinkomen wordt gehanteerd, zal de belastingdruk van alle inkomens toenemen. Het nivellerende effect van het basisinkomen is echter sterker dan het denivellerende effect van de vlaktaks. Het CPB heeft berekend dat bij een basisinkomen met vlaktaks de Gini-coëfficiënt met 7,95% zal dalen. Dit betekent een sterke nivellering van de inkomens in Nederland

Gezondheid

Inkomenszekerheid is een van de sociale factoren die gezondheid bepaalt (Dahlgren & Whitehead, 1991). Het basisinkomen heeft een substantieel effect op de gezondheid van de burger. E.L. Forget (2011) heeft de gezondheid van de deelnemers aan het Mincome-project uitgebreid geanalyseerd. Zij analyseert de indicator gezondheid aan de hand van het percentage ziekenhuisopnames, voor 'ongelukken en blessures' en psychische gezondheidsklachten, en percentage bezoek aan de huisarts voor psychische gezondheidsklachten.

Voor het Mincome-project had de deelnemende groep een hoger percentage ziekenhuisopnames dan de controle groep. Aan het eind van het Mincome-project was het ziekenhuisopnamepercentage van de deelnemers drastisch gedaald, tot onder die van de controlegroep. Nadat het Mincome-project gestopt was, steeg het ziekenhuisopnamepercentage van de deelnemers terug naar het oude niveau van voor het project.

Wanneer naar de categorie 'ongelukken en blessures' wordt gekeken, blijkt voor het Mincome-project de deelnemers een hoger percentage ziekenhuisopnames hadden dan de controlegroep. Gedurende het experiment wordt het verschil verkleind totdat er geen significant verschil is in het 'ongelukken en blessures' percentage ziekenhuisopnames. Na afloop van het project stijgt het percentage ziekenhuisopnames van de deelnemers significant ten opzichte van de controlegroep.

De categorie 'psychische gezondheidsklachten' volgt eenzelfde patroon als 'ongelukken en blessures'. Voor het experiment hadden de deelnemers een hoger percentage ziekenhuisopnames wegens psychische gezondheidsklachten dan de controlegroep. Dit verschil verdwijnt gedurende het experiment totdat er geen significant verschil is. Na afloop van het project stijgt het percentage ziekenhuisopnames van de deelnemers significant ten opzichte van de controlegroep.

De bevolking heeft zelf een beperkte invloed of zij al dan niet worden opgenomen in het ziekenhuis. Dit wordt veelal besloten door de artsen. Om te onderzoeken hoe 'ziek' iemand zich voelt, wordt er gekeken naar het percentage huisartsbezoeken. De keuze om een huisarts te bezoeken is aan de burger zelf.

Ook het percentage huisartsbezoeken laat eenzelfde trend zien als het percentage ziekenhuisopnames. De bezoeken aan een huisarts vanwege psychische klachten door de deelnemers aan het project laten een significante daling tijdens het experiment zien. Na afloop van het experiment stijgt het percentage huisartsbezoeken weer.

Forget analyseert in haar artikel, naast de ziekenhuisopnames en huisartsbezoeken, ook enkele kleinere indicatoren.

In eerdere studies werd verondersteld dat het basisinkomen een positief effect had op de vruchtbaarheid van vrouwen. In de resultaten van het Mincome-project kan geen overtuigend bewijs worden gevonden voor deze stelling. Uit de analyse blijkt juist een verminderde (niet-significante) vruchtbaarheid van vrouwen in de deelnemende groep.

Daarnaast is ook de gezondheid van pasgeboren kinderen geanalyseerd. Een basisinkomen zou moeten leiden tot betere voeding en toegang tot zwangerschapszorg, en dus gezondere baby's. Uit de resultaten van het Mincome-project kan niet worden geconcludeerd dat pasgeboren kinderen in de deelnemende groep significant gezonder zijn dan pasgeboren kinderen in de controlegroep.

Uit het onderzoek blijkt een positief effect van het basisinkomen op de gezondheid van de deelnemende groep. Dit ligt in het feit dat men minder risico op het werk neemt als men vermoeid of ziek is (vandaar minder ongelukken en blessures). Daarnaast verlaagt het basisinkomen de (financiële) stress bij de deelnemers waardoor zij minder psychische klachten hebben. Het Mincome-project heeft geleid tot lagere zorgkosten voor de deelnemende groep.

In het Namibië-experiment is eveneens gekeken naar de effecten van een basisinkomen op de gezondheid, waarbij men zich richtte op ondervoeding. Voordat het Namibië-experiment begon, leefde 76 procent van de deelnemers onder de voedselarmoedegrens. Nadat het experiment een jaar bezig was, was dit percentage al gedaald tot 37 procent en bleef het dalen. Uit het onderzoek blijkt verder dat de ondervoeding van kinderen onder de vijf jaar tijdens het experiment drastisch is gedaald van 42 procent tot 17 procent. Het basisinkomen heeft een sterk positief effect op het bestrijden van voedselarmoede en ondervoeding (Murray & Pateman, 2012).

Amerikaanse onderzoekers stellen dat het basisinkomen zou leiden tot meer scheidingen (met name in armere gezinnen). In een onbevredigend huwelijk zou de vrouw, met de zekerheid van een basisinkomen, sneller geneigd zijn bij haar man weg te gaan. Zij is namelijk niet meer afhankelijk van haar man (Hannan, Tuma, & Groeneveld, 1977). Latere onderzoeken, waaronder het Mincome-project, weerspreken deze stelling (Cain & Wissoker, 1990). Aangenomen mag worden dat het laatste op waarheid berust.

Educatie

Voorstanders van het basisinkomen veronderstellen dat het basisinkomen een positief effect heeft op de schoolprestaties van kinderen en het doorstuderen van

jonge volwassenen. Tijdens een experiment in South Carolina, Verenigde Staten waren basisschoolkinderen van deelnemende ouders vaker aanwezig in de les, beoordeelden ze de leraren beter en haalden ze betere resultaten op hun toetsen. In een ander experiment in New Jersey, Verenigde Staten gingen kinderen van ouders met een basisinkomen vaker over naar de volgende klas (Levine et al., 2005).

Het Namibië-experiment duidde op verbeterde basisschoolprestaties na invoering van het basisinkomen. Het aanwezigheidspercentage, sterk afhankelijk van de financiële positie van de ouders, steeg met 42 procent. Daarnaast daalde het uitvalpercentage (Murray & Pateman, 2012).

Ook uit het Mincome-project blijkt een (minimaal) positief effect van het basisinkomen op schoolprestaties. Studenten in de deelnemende groep waren meer geneigd verder te studeren dan studenten in de controlegroep. Een tweetal redenen ligt hieraan ten grondslag. Wanneer ouders meer inkomenszekerheid hebben, hoeven kinderen minder snel hun ouders te helpen om in het inkomen te voorzien. Dit argument speelt met name in agrarische gebieden (zoals in Dauphin). Daarnaast geldt er een 'sociale multiplier': wanneer zijn vriendjes kiezen om verder te studeren is een student meer geneigd om zelf ook door te studeren.

Belastingmoraal

Het belastingstelsel moet aan bepaalde grondbeginselen voldoen, waarbij voor de inkomstenbelasting het draagkrachtbeginsel het belangrijkste is in Nederland. Nederland kent momenteel een rijk stelsel van uitkeringen en toeslagen. Met de komst van een vlaktaks (en basisinkomen) zullen veel van deze toeslagen verdwijnen. De vlaktaks lijkt daarmee in strijd met het draagkrachtbeginsel, omdat de sterkste schouders immers evenredig veel belasting afdragen als de zwakste schouders. Het plan is om een paar toeslagen te behouden, specifiek gericht op inkomensondersteuning van de aller laagste inkomens. Door te spelen met de toeslagen kan er invulling worden gegeven aan het draagkrachtbeginsel. Een voorbeeld van zo'n specifieke maatregel is de verhoging van de algemene heffingskorting. Bij de verhoging worden lagere inkomens relatief meer ontzien (Jacobs et al., 2006).

Een hoge marginale belastingdruk en een groot verschil tussen het bruto- en nettoloon kan aanzetten tot ontduiking van de inkomstenbelasting. Ontduiking van de inkomstenbelasting bestaat voornamelijk uit zwartwerken: het niet afdragen van premie- en loonbelasting. De omvang van de schade door de ontduiking is moeilijk vast te stellen maar wordt geschat op 10 miljard euro per jaar (Schalke & Partners, 2015). Er valt voor Nederland nog winst te behalen op dit vlak.

Belastingontduiking is het gevolg van vele factoren. Enkele factoren die hierin een rol spelen zijn de houding van de belastingplichtige ten opzichte van publieke instanties, of de belasting als eerlijk wordt ervaren, de sociale normen en de pakkans, waarvan de laatste de belangrijkste factor is. Met name wanneer het inkomen slecht observeerbaar is, neemt de kans op belastingontduiking toe. Daarnaast ontduikt men sneller de belasting indien er hoge administratieve kosten zijn verbonden aan het invullen van de belastingaangifte en het belastingstelsel complex en onoverzichtelijk is. De belastingplichtige is minder snel geneigd tot ontduiking als het belastingstelsel eenvoudig(er) en overzichtelijk is (Franzoni, 1998).

Staatssecretaris Eric Wiebes van Financiën heeft geoordeeld dat het Nederlandse belastingstelsel te ingewikkeld is. Hij wilt het belastingstelsel gaan moderniseren en zo eenvoudiger maken (De Telegraaf, 2015).

Wanneer er een zweem van corruptie rond de overheid hangt of de belastingplichtigen vinden dat het belastinggeld niet nuttig wordt gebruikt, is men sneller geneigd de belasting te ontduiken. Dit speelde met name een rol in de laatste jaren van de Sovjet-Unie en begin van de Russische Federatie. Tot 2001 kende Rusland een progressief belastingstelsel. In 2001 stapte Rusland over naar een vlaktaks van 13 procent. De belastingontduiking door gezinnen daalde met zo'n 9 tot 12 procent na de hervorming. Opvallend hierbij is dat de Russische belastingdienst niet beter of strenger belastingaangifte is gaan controleren, maar dat Russische belastingplichtige vrijwillig eerlijker zijn aangifte heeft ingevuld (Yew et al., 2015). De corruptie bij de Nederlandse overheid is gering. Nederland neemt een achtste plaats in op de lijst van minst corrupte overheden ter wereld (Transparency International, 2014).

Een eenvoudiger en overzichtelijker belastingstelsel in combinatie met een grotere pakkans zal leiden tot een beter belastingmoraal onder de belastingplichtigen. Een vlaktaks kan het belastingstelsel overzichtelijker maken. Een vlaktaks bepaalt echter niet de eenvoud van het belastingstelsel. Dit hangt veel meer samen met de veelheid aan toeslagen en kortingen. Een vermindering van de toeslagen en kortingen zou het belastingstelsel vereenvoudigen (Jacobs et al., 2006). De vraag is echter of alleen een vlaktaks het belastingmoraal significant zal laten verbeteren.

Een eenvoudiger en overzichtelijker belastingstelsel in combinatie met een grotere pakkans zal leiden tot een beter belastingmoraal onder de belastingplichtigen. Een vlaktaks kan hier aan bij dragen doordat het belastingstelsel overzichtelijker wordt. De vraag is echter of alleen een vlaktaks het belastingmoraal significant zal laten verbeteren.

Financiering

Het grootste heikel punt in de kwestie omtrent het basisinkomen met een vlaktaks is de financiering van het basisinkomen. Zoals hierboven gemeld heeft het CPB berekend dat een vlaktaks van 56,6% nodig om een basisinkomen van € 8.248 per persoon te financieren. Deze vlaktaks is erg hoog en brengt negatieve effecten met zich mee. Men kan er ook voor kiezen om alle andere vormen van inkomensondersteuning door de overheid af te schaffen. Dit zal echter leiden tot een onrechtvaardige benadeling van bepaalde groepen. De vraag is of het basisinkomen op een andere manier kan worden gefinancierd.

Zo was er een uitgewerkt plan in Nieuw-Zeeland voor een basisinkomen van \$ 11.000 en een vlaktaks van 48 procent. Hierbij zouden echter alle andere vormen van inkomensondersteuning worden afgeschaft met grote financiële gevolgen voor alleenstaande ouders en langdurig zieken (Fletcher, 2011).

Arcarons et al. (2014) hebben een basisinkomen met vlaktaks voor Catalonië gesimuleerd. Een jaarlijks basisinkomen van € 7.968 voor volwassenen en € 1.594 voor minderjarigen kan worden gefinancierd met een vlaktaks van 49,57 procent. Daarnaast wordt er ook nog inkomensondersteuning vanuit de overheid verleent aan degene die met de komst van het basisinkomen minder geld van de overheid zouden krijgen. Het plan is omvangrijker dan het CPB-plan en tegen een lager belastingtarief met minder desastreuze gevolgen.

De beleidsmakers in Nederland kunnen de hoogte van het basisinkomen aanpassen om een vlaktaks te realiseren van in ieder geval onder de 50 procent. Ook kunnen andere vormen van inkomensondersteuning worden aangepast om het basisinkomen

te financieren. Daarnaast kan ook de belasting op andere vormen van inkomen, zoals een meerderheidsbelang in een vennootschap of vermogen, worden verhoogd. Een andere optie is om de vlaktaks los te laten en het basisinkomen met een progressief belastingstelsel in te voeren. De eerste schijf kan zodoende laag worden gehouden waardoor de burger niet wordt gedemotiveerd om te gaan werken. Dit plan komt echter weinig terug in de literatuur en moet nog gedegen worden onderzocht.

Tabel 1 vormt een overzicht van alle (mogelijke) effecten die een basisinkomen met vlaktaks kan hebben en die zijn besproken in de resultaten. In het overzicht is een 'daling', 'stijging' of 'geen effect' opgenomen. Omdat in de onderzoeken verschillende hoogtes van het basisinkomen zijn gebruikt en in verschillende omgeving heeft plaatsgevonden, zouden absolute cijfers een vertekend beeld geven.

Tabel 1: Overzicht van de effecten van een basisinkomen met vlaktaks

Indicator	Categorie	Positief effect	Negatief effect
Arbeidsaanbod	Laag inkomen	Stijging	–
	Middeninkomen	–	Daling
	Hoog inkomen	Geen effect	
Arbeidsparticipatie		–	Daling
Arbeidsproductiviteit		Stijging	–
Armoedeval		Daling	–
Inkomensongelijkheid		Daling	
Gezondheid	Ongelukken & Blessures	Daling	
	Psychische Gezondheidsklachten	Daling	
	Huisartsbezoeken	Daling	
	Vruchtbaarheid	Niet significante daling	
	Gezondheid pasgeborenen	Geen effect	
	Scheidingen	Geen effect	
	Zorgkosten	Daling	
Educatie	Aanwezigheid in de les	Stijging	
	Overgaan / Doorstuderen	Stijging	
Belastingmoraal	Complexiteit & Overzichtelijkheid	Geen effect	
	Belastingontduiking	Daling	

Wat opvalt in de tabel is dat de positieve effecten van een basisinkomen met vlaktaks de negatieve effecten overstijgen. Het overzicht kan zodoende een basisinkomen rechtvaardigen.

Er zijn echter ook een hoop indicatoren waarop het basisinkomen een gering of geen effect heeft. Deze indicatoren neigen naar het afwijzen van een basisinkomen omdat de hervorming van het sociale zekerheidstelsel ingrijpende gevolgen en introductiekosten met zich meebrengt, terwijl het op sommige punten geen effect heeft.

Conclusie

In deze paragraaf zullen de belangrijkste conclusies uit het onderzoek naar voren komen en zal de onderzoeksvraag, *In hoeverre heeft een basisinkomen met vlaktaks een positief effect op de Nederlandse economie en samenleving?*, worden beantwoord.

Er is veel en gedegen onderzoek gedaan naar het basisinkomen en de vlaktaks. Het basisinkomen heeft hernieuwde aandacht van de academische wereld en de samenleving gekregen. Het basisinkomen is terug in het politieke debat en overheden durven steeds vaker te experimenteren met het basisinkomen. Onderzoekers zijn over het algemeen positief over de effecten van het basisinkomen maar er zitten nog haken en ogen aan het concept.

In Tabel 1 zijn alle voors en tegens omtrent het basisinkomen weergegeven, waarnaar onderzoek is gedaan.

Te beginnen met de positieve effecten. Het basisinkomen heeft een positief effect op de arbeidsparticipatie onder de lage inkomens. Zij zullen sneller werk gaan zoeken of meer uren gaan werken. De lage inkomens in Nederland hebben momenteel te maken met een armoedeval. Deze armoedeval werkt demotiverend op het aanbieden van arbeid. Het basisinkomen doet de armoedeval nagenoeg verdwijnen, maakt werken meer lonend voor de lage inkomens en moedigt zodoende arbeid aan. Daarnaast heeft het basisinkomen een positief effect op de arbeidsproductiviteit.

Het basisinkomen zorgt ook voor een meer gelijke verdeling van de inkomens. Het basisinkomen vormt een groter deel van het totale inkomen van lage inkomens in vergelijking met de hoge inkomens. De lage inkomens gaan er relatief meer op vooruit. In het CPB-plan is er zelfs een forse afname van 7,95 procent van de inkomensongelijkheid gemeten aan de hand van de Gini-coëfficiënt. Het basisinkomen heeft dus een sterk nivellerend effect. De vlaktaks heeft daarentegen een denivellerend effect. Een vlaktaks zal er toe leiden dat de marginale belastingdruk van de lage inkomens zal stijgen en van de hoge inkomens juist zal dalen. De hoge inkomens hoeven hierdoor relatief minder belasting te gaan betalen. In het CPB-plan is er een toename van 5,18 procent van de inkomensongelijkheid gemeten aan de hand van de Gini-coëfficiënt wanneer men een vlaktaks van 39,7 procent invoert. Een basisinkomen met vlaktaks zal nivellerend werken aangezien het nivellerende effect van het basisinkomen sterker is dan het denivellerende effect van de vlaktaks.

Het basisinkomen heeft een significant positief effect op de gezondheid. Inkomenszekerheid is een sociale factor die gezondheid bepaalt. Uit het Mincome-project blijkt dat het percentage ziekenhuisopnames significant afneemt onder de deelnemers met een basisinkomen. Wanneer men ziek of vermoeid is, brengt werken meer risico's met zich mee. Indien men zekerheid van inkomen heeft, kan men objectiever de risico's van werken inschatten en zal men minder snel ziek of vermoeid gaan werken. Dit zal leiden tot minder ongelukken en blessures.

Daarnaast heeft het basisinkomen ook een positief effect op de psychische gezondheid. Inkomensonzekerheid kan stress en druk veroorzaken, hetgeen kan leiden tot psychische gezondheidsklachten. Een basisinkomen vermindert de stress en de druk.

Verder heeft men met een basisinkomen een betere perceptie van de eigen gezondheid. Het percentage huisartsbezoeken was significant lager onder de deelnemers met een basisinkomen. Men voelt zich gezonder en maakt zo minder gebruik van gezondheidszorg.

Uit analyses van de literatuur lijkt het basisinkomen de bevolking 'gezonder' te maken. Dit zal leiden tot lagere zorgkosten.

Ook kan het basisinkomen leiden tot verbeterde schoolprestaties en langer doorstuderen door (voornamelijk) adolescenten. Ouders met een basisinkomen zullen hun kinderen minder snel opdragen om te gaan werken of betrekken in hun bedrijf om zo een inkomen te verdienen. De kinderen hebben zo meer tijd om naar school te gaan en door te leren. Daarnaast zorgt de 'sociale multiplier' ervoor dat kinderen langer op school blijven. Verder ontvangen studenten ook inkomensondersteuning waardoor zij niet in hun eigen inkomen hoeven te voorzien en zich kunnen richten op hun studie.

Het positieve effect van het basisinkomen op educatie is echter minimaal.

Als laatst kan een basisinkomen met vlaktaks leiden tot een beter belastingmoraal onder de belastingplichtigen. Een goed belastingmoraal is mede afhankelijk van de eenvoud en de overzichtelijkheid van het belastingstelsel. Een basisinkomen met vlaktaks zal een uniform belastingtarief instellen en veel uitkeringen en toeslagen doen verdwijnen. Deze hervorming zal het belastingstelsel sterk vereenvoudigen.

Een eenvoudiger belastingstelsel is niet de enige factor die bijdraagt aan een beter belastingmoraal. Met name ook de pakkans van belastingontduiking speelt een belangrijke rol om de belastingfraude in Nederland terug te dringen.

Er zijn echter ook indicatoren waarvan een effect door het basisinkomen niet kan worden aangetoond. Zo is de verwachting dat de hoge inkomens niet hun arbeidsaanbod zullen veranderen wanneer een basisinkomen wordt ingesteld. In een gezin met tweeverdieners zal de tweede verdiener minder uren arbeid leveren. De kostwinner zal dit verlies in inkomen compenseren door iets meer uren te gaan werken. Het basisinkomen heeft daarnaast ook geen effect op de vruchtbaarheid van vrouwen, de gezondheid van pasgeborenen of scheidingen. Daarnaast zal het basisinkomen niet leiden tot een overzichtelijker belastingstelsel als de jungle van toeslagen en kortingen niet wordt aangepakt.

Een basisinkomen heeft een negatief effect op het arbeidsaanbod van middeninkomens. Doordat consumptie relatief duurder wordt, zullen de middeninkomens consumptie substitueren voor vrije tijd. Een negatief substitutie- en inkomenseffect zullen optreden.

In het CPB-plan heeft het basisinkomen ook een sterk negatief effect van 5,33% op de arbeidsparticipatie over de hele linie.

De grootste problematiek van het basisinkomen ligt in de financiering ervan. In het CPB-plan is voor een basisinkomen van € 8.248 per jaar een vlaktaks van 56,6% vereist. Zo'n hoge vlaktaks werkt erg demotiverend om te werken en heeft een desastreuus effect op het arbeidsaanbod. In de simulatie van een basisinkomen met vlaktaks in Catalonië werd een lager basisinkomen uitgekeerd. Men kwam uit op een vlaktaks van 49,57%. Beter maar in mijn ogen nog steeds een te hoog tarief.

Het huidige sociale zekerheidstelsel motiveert werk onvoldoende. Veel werklozen hebben last van de armoedeval en genieten daarom een uitkering. Men leeft in onzekerheid over zijn inkomen, hetgeen een negatief effect heeft op de gezondheid. Daarnaast maken alle verschillende uitkeringen en toeslagen het stelsel onoverzichtelijk en daardoor fraudegevoelig.

Een basisinkomen kan daarom zeker een positief effect hebben op de Nederlandse economie en samenleving. Een vlaktaks zal echter een deel van deze positieve effecten afzwakken. Het is daarom de vraag of een basisinkomen met vlaktaks de toekomst van de Nederlandse sociale zekerheid moet vormen. Er zal eerst goed naar het plan gekeken moet worden en op kleine schaal worden geëxperimenteerd in Nederland.

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van resultaten van experimenten met het basisinkomen in het buitenland. Ondanks dat deze resultaten (deels) toepasbaar zijn op Nederland, zal er in Nederland geëxperimenteerd moeten worden met een basisinkomen. Mijn advies is daarom om het experiment in Nijmegen echt door te trekken en uit te voeren, waarbij het experiment zelfs zou kunnen worden vergroot.

Verder zijn in het onderzoek de effecten niet doorberekend in harde cijfers. Het is daarom nog niet mogelijk om een overzichtelijke kosten-batenanalyse te maken. Mijn advies is om het CPB de kosten en baten van een basisinkomen door te berekenen en meer indicatoren, zoals degene die in dit onderzoek genoemd zijn, dan alleen de arbeidsparticipatie mee te nemen.

Daarnaast zijn er nog vele andere indicatoren waarop het basisinkomen effect heeft maar die niet zijn meegenomen in het onderzoek. Deze indicatoren zijn onder andere vrijwilligers werk, mantelzorg en kinderopvang. Men kan zich in vervolgonderzoeken richten op deze indicatoren om zo een breder beeld te krijgen van het effect van een basisinkomen.

In het laatste onderdeel van het onderzoek volgt een beleidsstuk hoe mijns inziens de sociale zekerheid in Nederland er in de toekomst uit moet zien.

Beleidsstuk

In deze paragraaf is een beleidsstuk opgenomen hoe naar mijn mening het basisinkomen kan worden ingevoerd in Nederland. De meest recente beschikbare cijfers zijn gebruikt om het één en ander te verduidelijken. Het plan is niet doorberekend omdat de middelen hiervoor niet beschikbaar waren. Er kan daarom niet worden gegarandeerd dat het plan geheel financieel gedekt is.

Nederland kent een uitgebreid sociale zekerheidsstelsel. Het stelsel bestaat uit sociale verzekeringen – volks- en werknemersverzekeringen – en sociale voorzieningen. De volksverzekeringen zijn de Algemene Ouderdomswet (AOW), Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ), Algemene nabestaandenwet (Anw) en de Algemene Kinderbijslagwet (AKW). De werknemersverzekeringen zijn de Ziektewet (ZW), Werkloosheidswet (WW), Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (AIW) en Wet Arbeid en Zorg (WAZO). De sociale voorzieningen zijn Wet Werk en Bijstand (WWB), Wet Arbeidsongeschiktheidsverzekering voor Jonggehandicapten (Wajong), Wet Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte Werknemers (IAOW), Wet Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte gewezen Zelfstandigen (IOAZ) en Toeslagenwet (TW) (Ministerie van SZW, 2015). Daarnaast keert de Belastingdienst ook meerdere toeslagen uit zoals de huur- en zorgtoeslag

De begroting voor Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt uit de Miljoenennota 2015 bedraagt 77,6 miljard euro (Rijksoverheid, 2014). De totale uitgaven aan de huurtoeslagen in 2015 zijn begroot op 3,3 miljard euro (Rijksoverheid, 2014). De totale uitgaven aan zorgtoeslagen in 2015 is begroot op 4,0 miljard euro (Algemene Rekenkamer, 2014) In 2014 telde Nederland 16.829.289 inwoners. 3,8 miljoen inwoners waren jonger dan 20 jaar, 10,1 miljoen inwoners zijn tussen de 20 en 65 jaar oud en 2,9 miljoen inwoners zijn ouder dan 65 jaar (CBS, 2014). De basisuitkering voor een alleenstaande bijstandsgerechtigde bedroeg (inclusief vakantie-uitkering) € 8.157 netto per jaar in 2014 (Rijksoverheid, 2014). Een AOW-uitkering voor alleenstaanden bedroeg (zonder heffingskorting) € 10.116,48 netto per jaar (SVB, 2014). De kinderbijslag bedroeg in 2014 gemiddeld € 698,13 per kind per jaar (SVB, 2014). Het sociale minimum van een alleenstaande van 23 jaar en ouder bedraagt in 2015 € 18.998,25 per jaar (Rijksoverheid, 2015).

Invoering van een basisinkomen is een kwestie van herverdeling. De koek zal in Nederland op een andere manier worden verdeeld. Alle vormen van inkomensondersteuning door de Nederlandse overheid zullen worden afgeschaft en aangewend voor het basisinkomen. Nederland heeft een kleine en stabiele inkomensongelijkheid en is een van de meest inkomensgelijke landen ter wereld (Tabel 4; IMF, 2012). Het plan heeft niet de doelstelling om de inkomensongelijkheid in Nederland te veranderen. De hogere inkomens zullen wel meer gaan bijdragen waardoor het basisinkomen licht nivellerend werkt.

Het basisinkomen vereist ook een andere vorm van financiering. De eerste pot die kan worden gebruikt om het basisinkomen te financieren is de begroting Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt. De uitkeringsgerechtigden ontvangen in plaats van een uitkering een basisinkomen om in hun levensonderhoud te voorzien. Schrappen van deze kostenpost is hiermee gerechtvaardigd. Deze 77,6 miljard euro zal onvoldoende zijn om het basisinkomen te dekken. In het plan zal ook de huur- en zorgtoeslag worden afgeschaft. Dit kan op jaarbasis 7,3 miljard euro opleveren voor

de basisinkomenspot. Schrappen van deze toeslagen is gerechtvaardigd nu het basisinkomen het verlies in inkomen voor de toeslaggerechtigden moet opvangen. Daarnaast is de zorg- en huurtoeslag fraudegevoelig en kan bij afschaffing van de toeslagen dus niet meer worden gesjoemeld. De laatste grote pijler in het financieringsplan is afschaffing van de hypotheekrenteaftrek. De hypotheekrenteaftrek is in het leven geroepen om het huizenbezit te stimuleren en starters op de woningmarkt te ondersteunen. Het zijn echter de hoge inkomens die voornamelijk profiteren van de hypotheekrenteaftrek. De hypotheekrenteaftrek heeft daarnaast gezorgd voor kunstmatig hoge huizenprijzen waardoor starters moeilijker een huis kunnen kopen. De hypotheekrenteaftrek werkt averechts en afschaffing is gerechtvaardigd. De kosten van de hypotheekrenteaftrek voor de overheid bedroegen in 2011 14 miljard euro (CBS, 2012).

Deze drie besparingen kunnen worden gebruikt om het basisinkomen te financieren. Het basisinkomen zal € 4.078,50 per jaar bedragen (50 procent van een bijstandsuitkering) voor personen tussen de 18 en 67 jaar. Voor pensioengerechtigde inwoners zal het basisinkomen € 10.116,48 per jaar bedragen (gelijk aan de AOW-uitkering). Kinderen zullen een basisinkomen van € 698,13 per jaar ontvangen (gelijk aan de Kinderbijslag). Het basisinkomen wordt netto uitgekeerd. Een versimpelde rekensom¹ berekent dat het basisinkomen in totaal 73,2 miljard euro kost. De rest van het budget kan worden gebruikt om de inkomens onder het sociaal minimum (€ 18.998,25) aan te vullen tot dit bedrag. Het resterende budget kan worden aangewend om andere groepen te ondersteunen die door de hervorming minder geld ontvangen maar dit wel nodig hebben voor hun levensonderhoud. Zo kunnen arbeidsongeschikte personen aanspraak maken op extra inkomensondersteuning alsmede alleenstaande ouders en weduwen of weduwnaars.

Het progressieve belastingstelsel voor de inkomstenbelasting blijft gehandhaafd. Ook de vier verschillende schijven blijven bestaan. Met dit stelsel wordt het arbeidsaanbod gestimuleerd en loopt de inkomensongelijkheid niet sterk uiteen. De hoogtes van de schijftarieven alsmede de grensinkomens van de schijven kunnen (licht) worden gewijzigd om de financiering van het basisinkomen rond te krijgen. Over het basisinkomen hoeft geen inkomstenbelasting te worden betaald. Ook de huidige premies voor de volks- en werknemersverzekeringen blijven gehandhaafd, zij zullen alleen ten bate het basisinkomen komen. Doorberekening van het CPB moet uitwijzen hoe hoog de tarieven, grensinkomens en premies moeten zijn.

De uitkeringen, toeslagen en hypotheekrenteaftrek dienen stapsgewijs te worden afgebouwd en het basisinkomen in hetzelfde tempo te worden ingevoerd. De hervorming per direct invoeren zal leiden tot problemen bij huizenbezitters en tot technische problemen bij de Belastingdienst (zoals ook het geval is bij de hervorming van het PGB). Het basisinkomen is een lange termijn hervorming en zal de sociale zekerheid in Nederland bestendig voor de toekomst maken.

¹ $3.800.000 \times 698,13 + 10.100.000 \times 4.078,50 + 2.900.000 \times 10.116,48 \approx 73,2$ miljard

Bibliografie

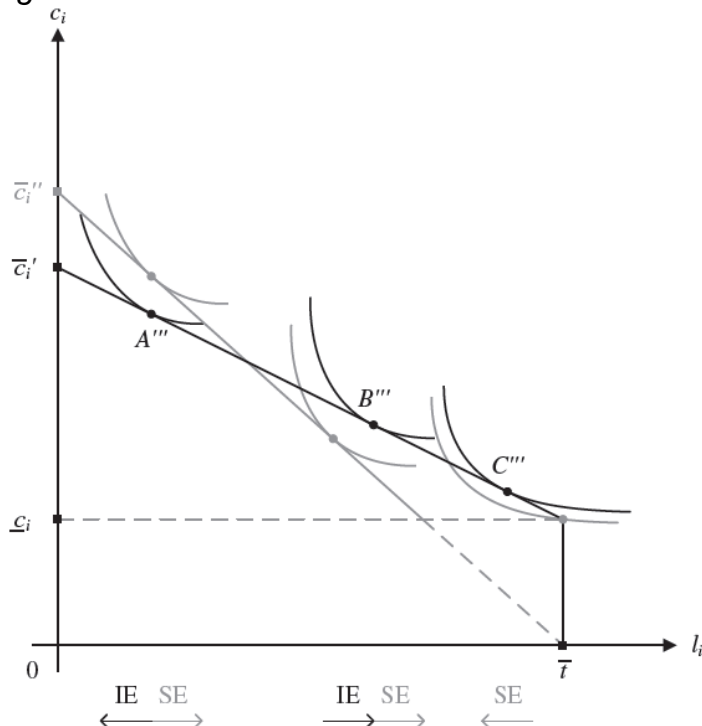
- Algemene Rekenkamer. (2014). *Artikel 8 Tegemoetkoming specifieke kosten*. Opgehaald van rijksbegroting.nl: http://www.rijksbegroting.nl/2015/voorbereiding/begroting,kst199401_16.html
- Allers, M. (2010). Gemeentelijk Armoedebeloid Onder Druk.
- Arcarons, J., Pañella, D. R., & Mèlich, L. T. (2014). Feasibility of Financing a Basic Income. *Basic Income Studies* , p. 79-93.
- Asser Courant. (2015, april 28). 'Deelnemers aan de proef basisinkomen in Canada, deden minder beroep op de zorg. Minder stress.'. *Asser Courant* .
- Butaru, L. T. (2015, maart). Beyond or Besides Neoliberalism? The Political Economy of Universal Basic Income. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai* , pp. p. 9-22.
- Cain, G., & Wissoker, D. (1990). A Reanalysis of Marital Stability in the Seattle-Denver Income Maintenance Experiment. *American Journal of Sociology* , p. 1235-1269.
- CBS. (2012, augustus 28). *Aftrek eigen woning 33 miljard euro*. Opgehaald van cbs.nl: <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/inkomen-bestedingen/publicaties/artikelen/archief/2012/2012-3676-wm.htm>
- CBS. (2015). *Barometer Beroepsbevolking*. Opgehaald van cbs.nl: <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/arbeid-sociale-zekerheid/publicaties/barometer-beroepsbevolking/barometer-beroepsbevolking-art.htm>
- CBS. (2015, mei 13). *Bbp, productie en bestedingen; kwartalen, mutaties*. Opgehaald van cbs.nl: [http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=82602NED&D1=1&D2=0-1&D3=\(I-10\)-I&HD=140704-0953&HDR=G1,T&STB=G2](http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=82602NED&D1=1&D2=0-1&D3=(I-10)-I&HD=140704-0953&HDR=G1,T&STB=G2)
- CBS. (2015). *Begrippen Arbeidsproductiviteit*. Opgehaald van cbs.nl: <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen/default.htm?ConceptID=70>
- CBS. (2014, augustus 26). *Bevolking; kerncijfers*. Opgehaald van cbs.nl: <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=37296ned&D1=0-55,57-67&D2=0,10,20,30,40,50,60,63-64&HDR=G1&STB=T&VW=T>
- CBS. (2014, juni 2). *CBS: Inkomensverschillen zijn stabiel en relatief klein*. Opgehaald van cbs.nl: <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/CC9EC86B-92BA-4BDD-BBC2-01E8221CBC96/0/pb14n036.pdf>
- CPB. (2015). *CPB Policy Brief 2015/02: De Effectiviteit van Fiscaal Participatiebeleid*. Den Haag: Centraal Planbureau.
- Dahlgren, G., & Whitehead, M. (1991). *Policies and Strategies to Promote Social Equity in*. Stockholm: Institute for Futures Studies.
- de Gelderlander. (2015, april 29). *Meerderheid raad steunt initiatief basisinkomen Nijmegen*. Opgehaald van de Gelderlander: <http://www.gelderlander.nl/regio/nijmegen-e-o/nijmegen/meerderheid-raad-steunt-initiatief-basisinkomen-nijmegen-1.4891223>
- De Telegraaf. (2015, februari 15). *Wiebes: 'huidig ingewikkeld belastingstelsel garantie voor fouten'*. Opgehaald van telegraaf.nl: http://www.telegraaf.nl/binnenland/23686863/___Fouten_nooit_uitgesloten_bij_belasting___html
- Fletcher, M. (2011). A Basic Income-Flat Tax Regime for New Zealand. *New Zealand Sociology* , p. 109-116.
- Forget, E. L. (2011). *The Town With No Poverty*. University of Manitoba.

- Franzoni, L. A. (1998). Tax Evasion and Tax Compliance. *Encyclopaedia of Law and Economics*.
- Gastwirth, J. L. (1971). A General Definition of the Lorenz Curve. *Econometrica* Vol. 39, No. 6, p. 1037-1039.
- Gilroy, B. M., Heimann, A., & Schopf, M. (2013). Basic Income and Labour Supply: The German Case. *Basic Income Studies. Volume 8*, p. 43-70.
- Hannan, M. T., Tuma, N. B., & Groeneveld, L. P. (1977). Income and Marital Events: Evidence from an Income-Maintenance Experiment. *American Journal of Sociology*, p. 1186-1211.
- IMF. (2012). *Income Inequality and Fiscal Policy*.
- InfoNu. (2010, juli 7). *Gini-coëfficiënt en Gini-index*. Opgehaald van wetenschap.infonu.nl: <http://wetenschap.infonu.nl/economie/58341-gini-coefficient-en-gini-index.html>
- Jacobs, B., De Mooij, R., & Folmer, C. (2006). Vlaktaks en Arbeidsparticipatie. In *De Vlaktaks, Wim Drees Stichting voor Openbare Financiën*.
- Levine, R. A., Watts, H., Hollister, R., Williams, W., O'Connor, A., & Widerquist, K. (2005). *The Ethics and Economics of the Basic Income Guarantee*. Aldershot: Ashgate.
- Ministerie van SZW. (2015, juni 29). *Sociale verzekeringen*. Opgehaald van arboportaal.nl: <http://www.arboportaal.nl/onderwerpen/sociale-verzekeringen>
- Moseley, D. D. (2011). A Lockean Argument for Basic Income. *Basic Income Studies*, p. 2-11.
- Murray, M. C., & Pateman, C. (2012). *Basic Income Worldwide: Horizons of Reform*. Londen: Palgrave Macmillan.
- NOS. (2012, november 3). *Spekman: nivelleren is een feest*. Opgehaald van nos.nl: <http://nos.nl/artikel/436382-spekman-nivelleren-is-een-feest.html>
- NRC. (2015, juni 17). *Plannen kabinet leveren huishoudens 800 euro belastingvoordeel op*. Opgehaald van nrc.nl: <http://www.nrc.nl/nieuws/2015/06/17/plannen-kabinet-leveren-huishoudens-800-euro-belastingvoordeel-op/>
- Osterkamp, R. (2013). The Basic Income Grant Pilot Project in Namibia: A Critical Assessment. *Basic Income Studies*, p. 71 - 91.
- Pigou, A. C. (1920). *The Economics of Welfare*. Londen: Macmillan.
- Piketty, T. (2014). *Capital in the Twenty-First Century*. Harvard University Press.
- Rijksoverheid. (2014, september 16). *Overheidsfinanciën*. Opgehaald van rijksoverheid.nl: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/overheidsfinancien/documenten-en-publicaties/brochures/2014/09/16/miljoenennotaposter-2015.html>
- Rijksoverheid. (2014, juni 25). *Uitkeringsbedragen per 1 juli 2014*. Opgehaald van rijksoverheid.nl: <http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2014/06/25/uitkeringsbedragen-per-1-juli-2014.html>
- Rijksoverheid. (2014, oktober 16). *Vaststelling begroting Wonen en Rijksdienst (XVIII) voor het jaar 2015*. Opgehaald van rijksbegroting.nl: <http://www.rijksbegroting.nl/2015/kamerstukken,2014/10/21/kst201096.html>
- Rijksoverheid. (2015). *Wat is het sociaal minimum en wat als mijn uitkering lager is?* Opgehaald van rijksoverheid.nl: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ww-uitkering/vraag-en-antwoord/wat-is-het-sociaal-minimum-en-wat-als-mijn-uitkering-lager-is-dan-dat-minimum.html>

- Rijksoverheid. (2015). *Wat zijn mijn rechten en plichten in de bijstand?* Opgehaald van rijksoverheid.nl: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/bijstand/vraag-en-antwoord/wat-zijn-mijn-rechten-en-plichten-in-de-bijstand.html>
- Schalke & Partners. (2015). *Fraude kost Nederland jaarlijks 30 miljard. Aanpak loont.* Opgehaald van schalke.nl: <http://www.schalke.nl/pdf/FRAUDE-totaaloverzicht%202014.pdf>
- Standing, G., Davala, S., Jhabvala, R., & Kapoor Mehta, S. (2015). *Basic Income: A Transformative Policy for India.* London en New Delhi: Bloomsbury Academic.
- Stevens, L. G. (2013). *Elementair Belastingrecht.* Deventer: Kluwer.
- SVB. (2014). *AOW-pensioen.* Opgehaald van svb.nl: https://www.svb.nl/int/nl/aow/hoogte_aow/bedragen/historie/aow_bedrag_juli_2014.jsp
- SVB. (2014). *Kinderbijslag.* Opgehaald van svb.nl: http://www.svb.nl/int/nl/kinderbijslag/betaling/hoeveel_kinderbijslag_krijgt_u/
- Transparency International. (2014). *Corruption Perceptiosn Index 2014.* Berlijn.
- Van Dijkhuizen, C. (2013). *Naar een Activerender Belastingstelsel Eindrapport.* Den Haag.
- Van Kruijssen, N. (2010, juni 21). De vlaktaks, economisch effectief en efficiënt?
- Van Parijs, P. (2004). Basic Income: A Simple and Powerful Idea for the Twenty-first Century. *Politics & Society*, p. 7-39.
- Volkskrant. (2014, september 24). *Vlaktaks is rechtvaardig en levert extra banen op.* Opgehaald van volkskrant.nl: <http://www.volkskrant.nl/ opinie/vlaktaks-is-rechtvaardig-en-levert-extra-banen-op~a3754120/>
- VPRO Tegenlicht. (2014, februari 23). De Noodzaak van een Utopie.
- VPRO Tegenlicht. (2015, april 12). Experimenteren met Gratis Geld.
- Weiss, Y., Hall, A., & Dong, F. (1980). The Effect of Price and Income on Investment in Schooling. *Journal of Human Resources* 15, p. 611-640.
- Yew, B. K., Milanov, V. B., & McGee, R. W. (2015). An Analysis of Individual Tax Morale for Rusia: Before and After Flat Tax Reform. *International Business Research*, p. 60 - 80.

Appendix

Figuur 1:

- Grijs lijn en curves zijn de budgetconstraint en indifferentiecurves voor het huidige sociale zekerheidstelsel;
- Zwarte lijn en curves zijn de budgetconstraint en indifferentiecurves een basisinkomen;
- A''' is hoog inkomen, B''' is middeninkomen en C''' is laag inkomen.

Bron: Gilroy, Heimann, & Schopf, 2013.

Tabel 2: Effect op arbeidsaanbod

Inkomenscategorie	Substitutie-effect	Inkomenseffect	Arbeidsaanbod
Lage inkomens	Negatief	Geen effect	Stijging
Middeninkomens	Positief	Positief	Daling
Hoge Inkomens	Positief	Negatief	Gelijk

Tabel 3: Effect op arbeidsparticipatie en -productiviteit

	Vlaktaks	Basisinkomen met vlaktaks
Tarief Vlaktaks	39,7%	56,6%
Hoogte Basisinkomen	–	€ 8.248
Arbeidsparticipatie	0,24% ↑	5,33% ↓
Arbeidsproductiviteit	0,12% ↑	1,01% ↑

Tabel 4: Inkomensongelijkheid in Nederland gemeten met Gini-coëfficiënt

	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010
Gini-coëfficiënt	25,8	25,8	26,6	25,7	26,1	24,8	24,8

Bron: IMF, 2012